

LAPPI

15.5.2015

Maa- ja metsätalousministeriö
kirjaamo@mmm.fi

VIITE MMM:n lausuntopyyntö MMM022:00/2008, 2.4.2015

Lausunto kalastusasetusluonnoksesta

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt lausunnon kalastusasetusluonnoksesta. ELY kalatalouspalvelut/Pohjois-Suomi lausuu asiasta seuraavaa.

Yleistä

Asetusluonnos pyrkii toteuttamaan kansallisen lohi- ja meritaimenstrategian linjauksia sekä uuden kalastuslain tavoitetta kalakantojen luonnonvaraisen elinkierronvahvistamisesta. Laissa kalastuksen säätely on kalakantojen keskeisin hoitokeino nykyisen kalojen istuttamisen sijasta.

Asetusluonnoksen keskeinen kalojen suojelukeino on valikoiva pyynti siten, että istutetut rasvaevälliset kalat voidaan ottaa saaliiksi ja pyydyksiin joutuneet rasvaevättömät luonnonkalat vapautetaan. Toinen käytetty valikoivan pyynnin peruste on kalan koko. Tällaiset säätelytavat ohjaavat periaatteessa kalastusta oikeaan suuntaan, mutta nykyisellä pyynnin rakenteella valikoivan pyynnin käytännön toteutus on varsin haasteellista.

Suomessa etenkin sisävesissä yleisin pyyntiväline on verkko, jolla saadaan pääosa useimpien lajien saaliista. Verkko on valikoimaton pyydys, joka tappaa valikoimattomasti sekä pyydykseen kiinni jääneet rasvaeväleikkauksella merkityt istutuskalat että luonnossa syntyneet kalat. Valtaosa verkkoon joutuneista kaloista on pyydystä koettaessa jo kuolleita. Vielä elossa olevat vesistöön takaisin päästetyt kalat kuolevat myöhemmin verkon silmän ja irrottamisen aiheuttamien suomupitteen ja muiden elinten vaurioiden sekä fysiologisen stressin seurauksena.

Alamittasäädösten käyttö suojelukeinona on samasta syystä suhteellisen tehoton säätelytapa. Alamittaisena verkkoon joutunut kala kuolee heti tai viimeistään vapauttamisen jälkeen vesistössä.

Toimiakseen kalojen vapauttaminen edellyttäisi siirtymistä ei-tappavien pyydysten, kuten rysien, loukkujen ja katiskoiden käyttöön. Näissä pyydyksissä kalat säilyvät elävinä ja riittävän hyväkuntoisina, jolloin alamittaiset kalat voidaan kokemisen yhteydessä vapauttaa vesistöön. Viehekalastuksessa valikoiva pyynti edellyttää koukkujen määrän ja rakenteen rajoittamista siten, että vieheeseen kiinni jääneet kalat voidaan vapauttaa vahingoittumattomina.

Rasvaevättömien istutuskalojen istuttaminen ja pyynnin salliminen samoilla alueilla, joilla uhanlaiset vaelluskalat liikkuvat, toimii päinvastoin kuin asetuksen tarkoitus on. Merkittyjen kalojen istuttaminen kalastettavaksi lisää juuri sellaista kalastusta, joka tappaa suojeltavaksi tarkoitettuja luonnonkaloja. Hyvä esimerkisi tästä on Itämeren lohikantojen hoito, jossa istutettujen kalojen

pyyntiin perustuva sekakantakalastus melkein hävitti sukupuuttoon jäljellä olevat luonnonkannat ennen 90-luvun puoliväliä. Vasta pyynnin määrän mitoittaminen luonnonkantojen kantokyvyn tasolle sai Tornionjoen lohen ja muut luonnonkannat elpymään.

Valikoivan pyynnin sijasta uhanalaisten kalakantojen suojeleminen tulisi perustua siihen, että kalastus mitoitetaan kestävästi luonnonkantojen kestokyvyn mukaan. Käytännössä voidaan säädellä kalastuspaineen määrää ja kohdentumista pyyntiajoilla, pyydysmäärillä, pyydysten laadulla, kalastuksen rakenteella sekä saaliskiintiöillä. Muiden kuin suojeltavien kalojen pyynti voidaan suunnata ajallisesti ja alueellisesti siten, ettei suojeltavien lajien joutuminen pyydyksiin ole todennäköistä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi rauhoitusaikoja sekä kohdennettuja pyyntirajoituksia kapeikkoihin, jokisuihin ja jokiin silloin kun vaelluskalat liikkuvat alueella.

Säätelytoimet on räätälöitävä kulloisenkin alueen kalataloudellisten tavoitteiden ja olosuhteiden mukaan. Toisaalta esimerkiksi taimen on valtakunnallisesti niin uhanlainen, että lajille on perusteltua asettaa valtakunnalliset suojelutavoitteet ja säädökset. Näistä voidaan sitten paikallisesti poiketa erittäin hyvin perustelluista syistä.

1§

Rasvaevättömän kalan istuttamisesta sekä pyynnistä ennen sukukypsyysskoon saavuttamista tulee hyväksyttävää. Pyynnin salliminen lisää luonnonkantoihin kohdistuvaa kalastuspainetta entuudestaan ja siten aiheuttaa uuden uhan suojeltavien lajien säilymiselle. Kalastus ei ole kestävä, koska sekä luonnossa syntyneiden että istutettujen kalojen kasvupotentiaali ja luonnon lisääntyminen jäävät hyödyntämättä.

Simojokeen ja Tornionjokeen lohen nousu alkaa kesäkuun alusta ja vaellushuippu on jo ohitettu kun asetusluonnoksessa esitetty rauhoitusaika vasta alkaa. Sama tilanne on meritaimenjoissa. Lohen ja taimen rauhoitusaikaa joessa ja purossa tulisi voida laajentaa siten, että rauhoitus alkaa toukokuun alusta. ELY-keskus voisi antaa tästä poikkeuksia. Vaihtoehtoinen menettely olisi, että ELY-keskus voisi antaa jokikohtaisia rauhoitusajan laajennuksia.

2§

Lohen alamitta on 60 cm, mutta 63.30 N pohjoispuolella Perämeressä vähintään 50 cm. Poikkeus alamitasta tulisi koskea myös ko. leveyspiirin pohjoispuolella olevia jokia, jolloin yhden merivuoden lohia voidaan pyytää vieheellä joessa.

Lapin taimenkannat saavuttavat sukukypsyyden myös leveysasteen 67 ° N pohjoispuolella vasta yli 60 cm:n pituisena, esimerkiksi Inarinjärvessä. Taimen kuuluu kaikkien Keski-Lapin suurten järvien alkuperäislajistoon, mutta laji on vesistöjen rakentamisen, metsän muokkauksen, ojitusten, uittoperkausten ja vinoutuneen kalastuksen takia lähes tyystin hävinnyt.

Kalatalousviranomaisen on yhteistyössä ympäristöviranomaisten kanssa tehnyt laajoja uittoa varten perattujen vesistöjen kunnostuksia muun muassa Keski-Lapin järviin laskevissa virtavesissä. Työn yhtenä tavoitteena on taimenkantojen elvyttäminen. Viime vuosina kunnostusten painopiste on

siirtynyt kutualueiden kunnostamiseen ennallistamalla virtakaloille, kuten taimenelle, sopivia kutusoraikoita.

Kitkajärviin, Kemijärveen, Suolijärviin, Simojärveen sekä Tengeliöjoen ja Raudanjoen vesistöjen järviin laskevissa joissa on sähkökoekalastuksissa havaittu lukuisia luontaisesti lisääntyviä taimenkantoja. Taimenelle tyypillisesti populaatioissa on sekä tammukoituneita että vaeltavia yksilöitä.

Taimenen luonnon lisääntymisen elvyttäminen edellyttää kalastuksen järjestämistä siten, että kalojen on mahdollista saavuttaa sukukypsyys syönnösvaelluksen aikana järvessä. Velvoitevesistöissä kutukatat voivat olla alkuperältään myös istutettuja, jolloin istutetut taimenet tukevat luonnonkantojen elvyttämistä. Taimenen kestävä kalastus tarkoittaa, että kalat saavuttavat sukukypsyysskoon, jolloin kalojen kasvupotentiaali ja lisääntyminen tulee hyödynnettyä täysimääräisesti.

Vallitsevan verkkokalastuskulttuurin takia istutetulle taimenelle ehdotettu alempi alamitta (50 cm) määrittelee käytännössä myös luonnontaimeniin kohdistuvan pyynnin rakenteen. Istutettujen kalojen alempi alamitta estää luonnontaimenten mahdollisuuden saavuttaa sukukypsyysskoko. Biologisia perusteita 50 cm:n alamitalle ei ole, koska ko. kokoluokassa ei ole mainittavaa luontaista kuolevuutta eikä tekijöitä, jotka estäisivät kalan kasvun 60 cm:n sukukypsyysskoon.

Edellä esitetyillä perusteilla sekä luonnossa syntyneen että istutetun taimenen alamitaksi tulee asettaa 60 cm koko maahan. Samalla voidaan arvioida uudelleen työlään ja kalliin rasvaeväleikkauksen tarpeellisuus. Säännöstä tulee kuitenkin perustelluista syistä (3 §) voida myöntää poikkeuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi istuta ja ongi kohteet sekä rakennettujen vesistöjen voimalaitosten patoallasalueet ja vastaavat vesistöt, joissa ei ole biologisia edellytyksiä kasvulle alamitan saavuttamiseksi ja luonnon lisääntymiselle.

Jos rasvaevättömän istutetun taimenen poikkeava sääntely kuitenkin toteutuisi leveysasteiden 64.00 'N ja 67.00 N' välissä olevissa sisävesissä, tulisi siirtymäaika siirtää kauemmaksi kuin vuoteen 2019 taimenen kasvun hitaudesta johtuen.

Alamitta on yksistään riittämätön suojelutoimenpide ilman pyynnin sääntelyä. Muiden lajien kuten siian ja kuhan pyynnin sivusaaliina alamittaisia taimenia kuitenkin tulee ja tämä täytyy tiettyssä määrin hyväksyä. Alamitalalla on kuitenkin ohjaava vaikutus, joka ehkäisee kohdennettua alamittaisten taimenten kalastusta sekä suuntaa muiden lajien pyyntiä ajallisesti ja alueellisesti siten, ettei suojeltavien lajien joutuminen pyydyksiin ole todennäköistä.

Pykälässä ehdotetaan 20 cm:n alamitta taimenelle sellaisessa ja puroissa ja lammessa, johon ei ole vaellusyhteyttä merestä tai järvestä.

Alamitta on tarpeeton, sillä lähinnä puroissa elävän ”tammukan” kasvu ja sukukypsyysskoko riippuu suuresti määrin ympäristöolosuhteista. Lisäksi ehdotettu määritelmä: ”puro tai lampi, johon ei ole vaellusyhteyttä merestä tai järvestä”, ei ole toimiva. Valtaosa ”tammukkapuroista” laskee järveen tai jokeen, joka on yhteydessä mereen. Toimivampi käytäntö olisi tammukka-alueiden ja järvitaimenen lisääntymisalueiden määrittäminen kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmissa. Esimerkiksi Inarinjärven käyttö- ja hoitosuunnitelmassa näin on jo nykyisin tehty.

3§

Kymmen prosentin sääntö on tarpeeton. Elinkeino- liikenne ja ympäristökeskukset pystyvät arviomaan tillanekohtaisesti oikean pyyntimitan. Yli 10% poikkeukseen voi tulla tarvetta esim. tapauksessa, jossa kuhakanta on liiallisen istutuksen takia muttunut heikkokasvuiseksi ja tilanteen korjaavaa kalastusta tarvitaan. Vastaavasti istuta ja ongi- kohteissa, rakennettujen jokien patoallasalueilla tai missä muutoin taimenen kasvuedellytykset ovat huonot, saattaa olla tarpeen poiketa alimitasta enemmän kuin 10 %.

4 §

Yhden lohen vuorokausikiintiö vapaa-ajan kalatuksessa on perusteltu. Tästä pääsäännöstä tulisi kuitenkin voida poiketa käytettäessä perinteisiä pyyntitapoja esim. Tenojoella, Tornionjoella, Näämönjoella sekä niihin laskevissa joissa. Perinteisiä pyyntitapoja ovat muun muassa kulle, kulkuverkko, pato ja verkko.

12 §

Verkkokalastus tulisi vaelluskalvesistöön kuuluvassa joessa voida kieltää kokonaan vaelluskalojen nousuaikana. Etenkin pienissä joissa verkopyynnillä voidaan käytännössä estää vaelluskalojen nousu. Lohen ja taimen rauhoitusajaksi joessa ja puroissa tulisi alkaa toukokuun alusta. ELY-keskus voisi antaa tästä poikkeuksia. Vaihtoehtoisesti voitaisiin poikkeuspäätöksellä jokikohtaisesti laajentaa kalastuskieltoaikaa. Esimerkiksi Simojokeen ja Tornionjokeen lohen nousu alkaa kesäkuun alusta ja vaellushuippu on jo ohitettu kun asetusluonnoksessa esitetty rauhoitusajaksi alkaa. Sama tilanne on meritaimenjoissa.

Äärimmäisen uhanalaiseksi luokitellun taimenen kohdennetun pintaverkkopyynnin kieltäminen merialueella on perustelu (ja säädöstä tulisi soveltaa myös sisämaassa vesistöihin, joissa on uhanalaisia järvilohia, taimenia tai nieriöitä.). Toisaalta rasvaevällinen taimen on jo rauhoitettu 1 § 6) momentissa.

Merialueella esitetty vain siian verkkokalastuksen solmuvälisäännös ei mahdollista vaellusajan kestävästä kalastuksesta. Lajin kasvupotentiaali jää täysimääräisenä hyödyntämättä ja vain pieni osa populaatiosta saavuttaa lisääntymiskoon. Pohjanlahden alueen viimeiset merkittävät luontaisesti lisääntyvät vaellussiikapopulaatiot Tornionjoessa (kesänousuinen ja syysnousuinen vaellussiika) ovat jo pitkän aikaa taantuneet. Myöskin kalatalousvelvoitteina Perämereen istutettujen vaellussiikojen täysimääräinen tuotto jää hyödyntämättä, koska kalat pyydetään keskenkasvuina.

Siian solmuvälirajoitus on täysin riittämätön uhanalaisen meritaimen suojelemiseksi. Meritaimen joutuminen siian verkopyynnin sivusaaliiksi jo ensimmäisenä merivuotena on tutkimusten mukaan tärkein syy Pohjanlahden luonnon taimenkantojen uhanalaisuudelle. Säädöstä tulee kehittää siten, että sellaisilla alueilla ja niinä aikoina, jolloin meritaimenta esiintyy, tulee siikka meressä pyydetessä verkon solmuväli olla vähintään 50 mm. Poikkeuksena tästä on rannikon karisiian pyynti, josta tulee säätää erikseen.

Säädös meritaimenen pyynnin rajoittamisesta 50 metriä lähempänä meren rantaa tiettyinä aikoina ei ole Pohjanlahdella tarkoituksenmukainen tai riittävä

taimenen suojelemiseksi. Lisäksi säästä ja vuorovedestä johtuvat meriveden korkeuden vaihtelut tekevät säädöksen käytännön toteutuksen ja valvonnan mahdottomaksi. Ruotsissa toteutettu veden syvyyteen perustuva verkkopyynnin rajausta ei Suomen puoleisella Pohjanlahdella toimi meren mataluuden takia. Tarkoituksenmukainen säätelytoimenpide on määrittää taimenen saalis- ja merkkipalautustutkimusten perusteella sellaiset alueet Pohjanlahdella, joissa verkkopyyntiä rajoitetaan. Työ voitaisiin tehdä lohi- ja meritaimenstrategian toimeenpanon yhteydessä.

15 §

Rasvaevän leikkaamispakko on valtakunnallisena tarpeeton ja aiheuttaa valtavasti turhaa työtä. Asiasta tulisi säätää vesistökohtaisesti tarpeen mukaan erillissäädöksillä. Esimerkiksi padottujen jokien allasalueilla velvoitteena istutettujen taimenten merkitsemisestä ei ole mitään hyötyä.

Myös velvoitteena istutettavien lohien rasvaevän leikkaus on nykytilanteessa kallis ja lohenkalastuksen säätelyn kannalta hyödytöntä, kuten Lapin elinkeino- liikenne ja ympäristökeskus on lohi- ja meritaimenstrategiasta antamassaan lausunnossa osoittanut. Asiaa tulisi tarkastella lohi- ja meritaimenstrategiaa toimeenpanevassa työryhmässä samassa yhteydessä kun kehitetään lohenkalastuksen säätelyä kalastajakohtaisen kiintiön pohjalta. Tässä vaiheessa asiasta on enennaikaista säätää.

Kalatalouspäällikkö

Pentti Pasanen

Lisätietoja asiasta antaa kalatalouspäällikkö Pentti Pasanen

Tämä lausunto on toimitettu sähköisesti. Lausunnon allekirjoitettu kappale on arkistoitu Lapin ELY-keskukseen.